

Mellékletek:

Dabasi Halász Bálint 1848-ban kiadott „Törvényjavaslatok”
című kötete

Dabasi Halász Bálint (1775.VII.15.-1858.IV.15.) szerepét Katona József drámaírói munkásságában 2016. február 9-én tárgyalta a Tisztelt Értéktár Bizottság. Életútjának leírása és a pályájához kapcsolódó bibliográfiai összeállítás a fenti javaslatban híven megtalálható, ezért ismétlése szükségtelen. A munkásságával kapcsolatos publikációk szerzőinek többsége (véltetően az ismeret hiányában) nem említi a maga korában jó nevű pesti ügyvéd 1848-ban kiadott jogi témájú szakkönyvét, mely a „Törvényjavaslatok” címet kapta. A 109 oldal terjedelmű kötetet Müller Adolf adta ki Pesten, a nyomdai munkálatok a Trattner-Károlyi Nyomdában készültek. A mű írásakor a szerző a 73. életévében járt, és korábban nem publikált. A kötet kiadását a Pesti Divatlap 1848. május 20-i száma tudatta az olvasóközönséggel, a következő ajánlással: „A törvényhozók figyelmét teljes mértékben igényli.”

E körülmények alapján joggal feltételezhető, hogy 1848 lelkesítő hazafias, forradalmi hangulata ösztönözte a már nyugalomba vonult szerzőt az írásra. Ekkoriban mind több időt töltött a dabasi kúriában, és jogi tudásával, élettapasztalatával sietett a Haza segítségére. A 15 fejezetet tartalmazó mű gazdag, egészen Szent Istvánig visszanyúló történeti áttekintésen, jogi alapon nyugszik. A szerző a hatalomgyakorlás leghatékonyabb formájának az alkotmányos rendet tekinti. Észrevételei, jelzései – mint azt a 15 fejezet is mutatja - szerteágazóak. Többsége valóban a szigorúan vett jogi területhez kapcsolódik, de néhány gazdasági jellegű javaslat is van, mint pl. a lótenyésztés fellendítésének jogi szabályozása. Számos bölcs megállapítással gazdagít bennünket, melyet a következő idézet is igazol: „...a hol a nemzet felvirágzik, a hol kevés a szegény, kevés a gazdag, sok a föld középszerű birtokosa, ott a kormány bizonyosan jól igazgat.” A legnagyobb meglepetést mégis azok a felvetések okozzák, amelyek mára már beépültek a magyar jogrendszerbe, s így a laikus számára is ismerősen hangzanak: öröklés esetén a kirekesztési jog megszüntetése és az ún. kötelelés intézményének bevezetése, a kötelező segítségnyújtás elvének megfogalmazása közúti bajok és tűzvész esetén, a rágalmozók súlyos büntetésének igénye, stb.

A 15 fejezet, egy-egy példaként kiragadott gondolattal illusztrálva:

Adatok a Törvénytárból

- Werbőczy. Pl.: „Az igazság kiszolgáltatása tartozik megadni mindenkinek azt, mi övé.” „A csalárdság senkinek palástul ne szolgáljon.”

- Első keresztény század. Pl.: „Aki ünnepeken vásárra jár, lovát veszti, t. i. ha templomba nem ment. – Sz. László I:13.”

- Felsőszékesről és hűtlenségről. Pl.: „Ki a királyt megölni s az országot másnak eladni akará, avagy más országba szökött, ezen esetekben jószága a királyra szállt, de ártatlan gyermekeié megmaradt. – Sz. István II:35.”

- Különösebb törvények II. Endrétől a habsburgi házbóli királyokig s azoknak némelyikérei észrevételek. Pl.: „Az apa fia vétkeért ne bűnhődjék és viszont, sem személyében, sem vagyonában. – I. Mátyás VI:56.”

- Főispán, helyettes és administrator. Pl.: „A főispánt a király, az alispánt a főispán választá. – I. Mátyás VI:60.”

- Só. Pl.: „Hongyülésen kívül a só ára fel ne emeltessék. – 1791:20.”

- Ló. Pl.: „A katona alá való s egyéb hadi alkalmas lovaknak lehető legnagyobb ára szabassék, hogy annál inkább erős lovakat kapjanak a katonák. A bevásárlásra nagyon jó jellemű s ahhoz értő minél több férfiak rendeltessenek.”

- Adó és segély – subsidium. Pl.: „Egyenként felkelnek a nemesek, minden 10 jobbágyból egy lovast s egy gyalogot fegyveresen saját költségükön állítanak. Ezenkívül segélyt adnak. – 1552:3.”

- Nehány szó a felkelésről. Pl.: „A nemesi felkelést minden áron fenntartani kívánám még a zsoldos katona mellett is, sőt okvetlen szükségesnek tartom a honnak mind kül-, mind belbátorságára nézve, csak hogy kiknek kötelességük felkelni, azok évenként két-három hétig – akiknek módjuk van lóval, akiknek pedig nincs, gyalog s fegyverrel ellátva – gyakoroltassanak minden rang különbség nélkül régi szokás szerint.”

- Az úgynevezett törvényczikkés – articularis – perekéről. Pl.: „A pártosokat s hűtlenekeket maga az országgyűlés ítéli el, előre oda idéztetvén.”

- Az ausztriai ház uralkodói alatti – némely jegyzetekkel késért – törvények. Pl.: „A király a honban lakjék.”; „A nemesek nem fizetnek harminczadot.”

- További törvényjavaslatok. Pl.: „Óhajtanék ilyféle törvényt alkotni: Mindenki szerzeményéről halála esetére is rendelkezhet: de gyermekeinek keresményének egy negyedét köteles örökségül hagyni.”

- Törvénykezés módjában. Pl.: „A vesztes fél, akar az al-, akar a felperes, pert újíthat egyszer, de minden költséget megtéríteni tartozik.”

- Egészen új törvények kívánata nem tekintve az előbbienekre. Pl.: „Ha a kocsi vagy szekér mély mocsáros gödrökben s havakban összetalálkozik, megálljanak, s mindegyik köteles a másikat kézzel, erővel kiségiteni, akarmi nemű úr legyen rajtuk.”

- Szomszédi törvények. Pl.: „Senki más épületéhez annyival inkább, ha ablaka arra van, sertés ólakat, árnyékszékét, árkot hat ölnyinél közelebbre nem helyezhet, sem rondaságot ahhoz nem folyathat.”

*

A kötet jelzete az OSZK katalógusában: 808.301

A mű archaikus nyelvezete ellenére közérthetőnek mondható, élvezetéhez nem szükséges jogi végzettség, és a mai olvasó is kivételes haszonnal forgathatja. Igazi jogtörténeti-, kultúrtörténeti kuriózum, antikvár ritkaság, melynek egy lap helytörténetünkben is jár. Mindezek alapján értéktárunknak is kiváló gyarapítója.

Bibliográfia

Mályuszné Császár Edit:

- Katona pesti jogásztársasága. Irodalomtörténet 1971/1; pp. 173-174.
- Josef Katonas ungarische Umwelt. UNGARN-JAHRBUCH 1973. p. 115.

Pesti Divatlap: Új röpiratok. 1848. május 20. p. 643.

Petrik Géza: Magyarország Bibliographiája. 1712-1860. II. kötet. Dobrowsky Ágost, Budapest, 1890. p. 51.

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái IV. Hornyánszky, Budapest, 1896. p. 313.

Valentyik Ferenc:

- Katona József mentoráról. Dabasi Újság 2010. augusztus; p. 21.
- Dabasi Halász Bálint. In: Czagányi László (szerk.): Ezer dabasi pillanat. Dabas, Pressman Bt., 2010. pp. 394-396.

Összeállította: Valentyik Ferenc